

Udrag af Gallebogen

Udarbejdet af Cand. Polyt. Thorvald Rischel 1861 – 1939 for sin hustru Mathilde Sophie 1870 -1944. Mathilde Sophie var ud af Galle-slægten fra Næstved.

Uddrag renskrevet og kommenteret af Bent Østergaard Olsen (BEO)

Nr. I 1. Johan Dieterich Galle Urmager i Næstved

1682 - 1763

I den i indledningen omtalte huspostille angiver Johan Dieterichs søn Christiopher, at hans faders dag – dvs. fødselsdag er 16. august. Og da Johan Dieterich ved sin begravelse d. 10. jan 1763 ¹ angives at være over 80 år, er han sandsynligvis født den 16. august 1682.

Af Næstved Kopiebog år 1723-1739 ² ses, at han er blevet ansat til præsteløn i St. Peders Sogn for første gang fra påske 1726 til Michaeli samme år (altså for et halvt år), hvoraf man tør slutte, at han har nedsat sig i Næstved år 1724 eller 1725, men sikkert har han arbejdet som svend hos den daværende urmager, Peter Heide, indtil han selv kunne få borgerskab.

Angående hans nationalitet og hjemstavn vides intet. Her skal dog nævnes følgende indicier:

En lommebog, hvori sønnen Christopher har skrevet sit navn og årstallet 1752 på bindets inderside, er ført med to forskellige håndskrifter og henholdsvis på rent dansk og gebrokkent tysk.

Den første skyldes sønnen Christopher, hvad der fremgår af indskriften på bindets inderside, - den tyske må sikkert skyldes faderen. (I øvrigt indeholder bogen kun en del opskrifter til brug ved forfærdigelsen af store ure samt dimensionerne af adskillige sådanne ure i oplandet).

Dernæst angiver Næstved smedlavs protokol for mødet lørdag d. 13. marts 1728:

”Derpå fremstod for åben lade Johan Dieterich Galle og beviste med lærebrev dateret Mynster i Westphalen d. 28. april 1724, at have lært Grof-uhrmagerprofessionen endvidere endelig fremviste det forfærdigede mesterstykke.”

Man tør dog ikke heraf slutte, at han er født i Tyskland eller at han er indvandret direkte fra Mynster.

Den hurtighed, hvormed han erhvervede borgerret, tyder på, at han forud var dansk undersåt, men sammen med hans tyske sprog viser dette hen på Holsten som hans sandsynlige hjemstavn.

Også to andre omstændigheder peger i samme retning. En af hans sønner, nr. II 5 urmager Søren Galle, nedsatte sig senere i Kellinghusen i Holsten. Endvidere findes i ”Inländisches Register ” ⁴ for år 1655 under 22. oktober (Pagina 420) en Kgl. Skrivelse til borgmester og råd i Rensborg i anledning af en klage fra Postmester Christopher Galle ⁵ over, at man uretmæssig har pålagt ham forskellige ombud.

(Postmesterbestillingen var dengang et bierhverv) Måske har han været bedstefader til Johan Dieterich. Dennes ældste søn hed netop Christopher.

(Postmester Galle kan næppe have fungeret længe efter 1655, thi i ”Inländisches Register ” omtales under ^{27/1} 1683, at den da afgående postmester Rotger Neve siges at have tjent snart i 30 år.)

Dog kan Johan Dietrich’s ældste søn have fået sit fornavn efter sin morfader, Feldbereder Christopher Korf.

At svendebrevet er udstedt i Mynster betyder kun, at han har lært der. Men hans læretid har sikkert ligget meget længere tilbage end år 1724, thi da var han allerede 42 år gl. Efter udstået læretid har han sikkert været på vandring i mange år, og under vandringen har han tilsat sit oprindelige lærebrev. Men da han senere nedsætter sig i Næstved, altså år 1724, rekvirerer han et nyt exemplar af lærebrevet.

(En skriftlig henvendelse fra mig til Magistraten i Mynster blev besvaret med, at Johan Dieterich Galles navn ikke fandtes i de af byens arkiver som var opbevarede).

Det synes som om Johan Dieterich hurtigt har fået arbejde i Næstved thi medens hans ansættelse i fornævnte første halvår kun var 0 S, så var den i næste halvår 8 S (skilling), og i 1729 er den endog steget til 8 Mark halvåret. Og flere omstændigheder, der nævnes i det følgende, tyder på, at han har været en dygtig mand, der har forstået at gøre sig gældende. Den 3. februar 1731 udnævnes han til Lavsoldermand for Smedelavet⁶ (Dette omfattede: Grov-Klein-Låse-Bøsse-Kniv og Nagelsmede, spormagere, lille urmagere og grofurmagere.) Endvidere forfærdigede han i 1736 tårnurværket i Sankt Peders Kirke i Næstved. Dette værk er mærket med hans navn. Kontrakten⁷ som han sluttede i 1735 med kirkeværgerne, findes i en pakke "breve og dokumenter" 1613-1808 vedrørende Næstved Kirke og opbevares i Landsarkivet i København. Kontraktsummen var 300 Rbd.

Den før omtalte lommebog viser, at han har tilset og repareret kirkeurene i egnen nord og nordøst for Næstved indenfor firkanten Næstved, Ringsted, Roskilde og Køge, dog de to sidste byer ikke medregnet, da de havde deres egne urmagere. Skiftet ved hans død⁸, udviser at han havde to slagværker færdige, hvoraf kan sluttes, at hans virksomhed nærmest bestod i forfærdigelsen af sådanne. Et meget smukt eksemplar fra hans hånd ejes af forpagter Mørch Nordruplund ved Slagelse.

Han var gift i Næstved 2 gange, og fik med hver hustru 4 børn.

Hans første hustru var Anna Christophers datter. Hendes forældre var Feldbereder Christopher Pedersen Korf og Sara Jacobsdatter⁹. Giftermålet angives i Sankt Mortens Kirkebog 1732 således: "Den 18. juni skal næst Guds hjælp uden foregående trolovelse efter Kongelig Mayestæts Allernådigste bevillingsbrev copuleres højagtbare og velfornemme mester Johan Diderich Galle med den gudselskende og dysidrede møe Anne Christophers datter at intet er, som deres ægteskab lovligen kand hindre testerer og caverer vi undertegnede.

Hans Henrik Hansen

Peder Pedersen

(Ovennævnte Hans Henrik Hansen er identisk med den i fodnoten nævnte, der var gift med Korf's enke. Han var altså bruden stedfader.) Johan Dieterich var altså ca. 50 år da de blev gift.

Hun kan kun have været 20 år, thi i Sankt Mortens Kirkebog findes under begravelser i året 1740:

"Den 11. marts Anna – Johan Diderich Uhrmagers hustru, døde meget hastig 28 år gammel.

Hans anden hustru var Catharina Hedevig Sørensdatter Kierulff. Giftermålet må have fundet sted (i Køng) allerede i året 1741, thi hun fik sit første barn i juli 1742. Hun var en datter af den bekendte præst Søren Poulsen Kierulff i Køng¹⁰. Det kan vel ikke direkte bevises, thi kirkebøgerne for Kiøng brændte i året 1813, men ad følgende omvej kan beviset føres.

Det føres: I Næstved Skifte Protokol 1774-1786, Fol 63-70 nævnes i skiftet efter ovennævnte Catharine Heddvig, at hendes datter da opholdt sig hos sin morbroder, sognepræsten i Slangerup, hr. Kierulf. Men da denne i 1750 var blevet udnævnt til residerende kapellan i Slangerup, afgav han, ligesom andre teologer ved deres ansættelse, et "vitæ candidatorum", (dvs. vedkommende kandidats levnedbeskrivelse,) og i dette¹¹ erklærer han, at hans fader er Søren Kierulff, sognepræst i Køng.

Ifølge "Sjællandske Stifts Købstæders Enke Pensions Societet" 1748-1755 pakke "Næstved"¹² indskrev Johan Dieterich i året 1748 eller 1749 sin hustru i 1'classe og det angives, at hun da var 53 år. Hun må altså være født 1695 eller 1696 og have været 13 á 14 år yngre end manden.

Han blev begravet den 10. januar 1763¹³ og må altså være død ca. den 5. januar. Som nævnt i begyndelsen, blev han over 80 år gammel. Det vil fremgå af det følgende, at han i de sidste leveår var svagelig og sengeliggende. Af skiftet¹⁴ skal anføres: Løsøret vurderes til 155 Rbd. 5 Mark 2 Skilling incl. urmagerværktøjet.

Det øvrige bo beskrives således:

"Desuden gården som består af 6 fag til Gåsegaden med en bygning til gården ibygt samme længe på 4 fag og kælder under 3 fag, så og et baghus på 6 fag med en kvist på og kælder under 3 fag, samt i værelserne værende trende jernbilæggerovne og en derved liggende hangeplade, efter bedste skiønnede vurderet for den summa 200 Rbd. Desuden et par færdiggjorte slagværker 40 Rbd. Disse sidste skyldes sikkert sønnen Christophers arbejde.

Endvidere angaves, "Den salige mands klæder blev ej skrevne, da der var så mange drengebørn, men forbrugt til børnene, og var alt, det meste deraf brugt i den salig mands lange svaghed."

Det fremgår af skiftet, at den ældste søn, Christopher, overtog boet og forpligtede sig til at underholde enken og hendes datter samt til at udrede de arveparter, der tilkom hans søskende. At han opfyldte sine forpligtelser fuldt ud, vil ses af hans historie under Generation II nr. III.

Catharina Sørensdatter overlevede sin mand i 11 år, idet hun døde den 10. september 1774¹⁵ og blev begravet den 15. samme måned.¹⁶

Vil man ved hjælp af de foregående spredte ydre træk af Johan Dieterich's liv søge at danne sig et indtryk af hans indre egenskaber, da må det vel blive følgende:

Han har vistnok været af en noget urolig natur, siden han først i en alder af ca. 44 år faldt til ro, og han har næppe koncentreret sig stærkt om sin næringsvej, siden han efter ca. 35 års virksomhed kun efterlod sig et bo af knap 200 Rbd. Værdi. Men han har sikkert haft et meget elskværdigt og vindende væsen, thi herpå tyder, at han i en alder af ca. 59 år får en hustru, der kun er 20 år og datter af en anset borger og at han kun 6 år efter sin bosættelse i byen bliver valgt til Lavsoldermand for det samlede smedelav. Dette sidste, i forbindelse med, at man turde betro ham forfærdigelsen af det store urværk til Sankt Peders Kirke, tyder også på, at han har været en dygtig og anset mand. Det er vistnok hans elskværdige væsen og interesse for offentlige anliggender, forbunden med nogen mangel på interesse for hans egne anliggender, der går igen hos adskillige af hans efterkommere.

- 1 Sankt Morten Kirkebog, Næstved Købstad.
- 2 Sankt Morten Kirkebog, Næstved Købstad.
- 3 Sankt Morten Kirkebog, Næstved Købstad.
- 4 Rigsarkivet. Inländisches Register 1655 22. oktober Pagina 420.
- 5 Postmester Christopher Galle kan nedstamme fra, eller selv være den eventuelle fra Holland indvandrede Fransk-Wallonske slægtning, hvad angår navnet Gallé, Gall, Galle, Gallo kunne tyde på – da de alle har den ”Galliske Hane” som symbol! Det var C.F.L Galle (V F 1) efter sin rejse til Holland overbevist om!
- 6 Landsarkivet.
- 7 Det vil sige en kopi.
- 8 Næstved Skifteprotokol 1760-1763 Pagina 110.
- 9 Korf var værge for Sankt Mortens Kirke, altså en vel anset mand. Han døde den 28. november 1719, og inden skiftet efter ham var sluttet, ægtede enken feldberedersvenden Hans Henrik Hansen, der var ca. 25 år yngre end hun. Ægteskabet kom så hurtigt i stand af hensyn til hendes to små børn, og til at feldberederiet kunne fortsættes. (Disse oplysninger er taget efter F.G dagbog.
- 10 Ifølge C. Klitgaard: ”Kjerulffske Studier”, Aalborg 1914-1918, var Søren Poulsen Kjerulff kend som lærd matematiker og astronom, tillige dygtig kobberstikker. Hans hustru hed Margrethe Sophie Schou.
- 11 Sjællandske Bispearkiv Vitæ Candidatorum. 1741-1765.
- 12 Landsarkivet
- 13 Sankt Morten Kirkebog, Næstved Købstad.
- 14 Skifteprotokol Næstved 1760-1763 Pag.110.
- 15 Huspostille
- 16 Sankt Morten Kirkebog, Næstved Købstad.